

УДК 370 (477)

DOI: 10.17721/2413-7065.1(90).2024.303894

**ОБРАЗ ЗАХИСНИКА УКРАЇНИ
У ТВОРЧИХ РОБОТАХ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ І МІЖНАРОДНОГО ЩОРІЧНОГО ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО КОНКУРСУ ЕСЕ СЕРЕД УЧНІВ 1–4, 5–8 ТА 9–11 КЛАСІВ НА ТЕМИ: «ВОЇН ЗСУ. ХТО ВІН?», «ОБРАЗ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВОЇНА»: НОМІНАЦІЯ «МАЛЮНКИ»)**

Юліана ШИНКАРИК

orcid.org/0000-0002-1629-5910

науковий співробітник відділу української філології НДІУ

Наталія БЕЗСМЕРТНА

orcid.org/0000-0001-8853-1110

науковий співробітник відділу української філології НДІУ

Анотація. У статті проаналізовано підготовку, проведення та підсумки Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна» (далі – Конкурс). Досліджено нормативно-правову базу, що стала підґрунтям для проведення Конкурсу, джерельну базу. Зазначено головні завдання Конкурсу та його організаційний склад журі. Здійснено системний аналіз кількісних і якісних показників конкурсних учнівських робіт у номінації «Малюнки». Оцінено творчі роботи конкурсантів і визначено переможців. Проведено типологізацію робіт за державною і народною символікою. Здійснено українознавчий аналіз інтерпретації образу захисника України через державну, народну символіку та через художнє бачення захисника України очима зростаючого покоління у творчих роботах учасників Конкурсу. Проведено зіставлення ілюстративного матеріалу з надісланими українською мовою есеями. Показано, що тексти конкурсних робіт, а саме візитівки, написані українською літературною мовою, що свідчить про достатній рівень володіння українською мовою як державною, про те, як крок за кроком українська опановує всі терени України, навіть тимчасово окуповані території, де учні шанують і зберігають рідну мову. Виявлено, що підписи під конкурсними малюнками та зображеннями на них синергетично взаємодіють між собою, посилюють засоби формування смислового навантаження й значення творчих робіт для формування патріотичної свідомості та національної ідентичності громадян Української держави. Наголошено, що, малюючи державну символіку України, воїнів ЗСУ та героїв України, учні щиро і розсердечно вболівають за долю Української держави.

Ключові слова: Україна; українознавство; українська мова як державна; національна українськомовна освіта; мовна політика держави; воїн ЗСУ; символ; символіка.

THE IMAGE OF THE DEFENDER OF UKRAINE IN THE CREATIVE WORKS OF SCHOOL YOUTH (BASED ON THE MATERIALS OF THE INTERNATIONAL ANNUAL LITERARY AND ARTISTIC ESSAY CONTEST FOR SCHOOLCHILDREN OF 1-4, 5-8, AND 9-11 GRADES: “WARRIOR OF THE AFU. WHO IS HE?”, “THE IMAGE OF A MODERN UKRAINIAN WARRIOR”: NOMINATION “DRAWINGS”)

© Шинкарик Ю., Безсмертна Н.

Yuliana SHYNKARYK

research fellow of the Ukrainian Philology Department of RIUS

Nataliia BEZSMERTNA

research fellow of the Ukrainian Philology Department of RIUS

Annotation. The article analyses the preparation, holding, and results of the International Annual Literary and Artistic Essay Contest for Schoolchildren of 1-4, 5-8, and 9-11 Grades: "Warrior of the AFU. Who is he?" and "The Image of a Modern Ukrainian Warrior" (further, the Contest). The regulatory and legal framework, which became the basis for holding the Contest, was studied. The main tasks of the Contest and the composition of the jury are specified. A system analysis of quantitative and qualitative indicators of competitive schoolchildren's creative works in the nomination "Drawings" was carried out. The creative works of the Contest participants were evaluated, and the winners of the Contest were determined. The typology of works was carried out according to state and traditional folk symbols. The Ukrainian studies analysis of the interpretation of the image of the defender of Ukraine through state and traditional folk symbols and through the artistic vision of the defender of Ukraine through the eyes of the growing generation in the creative works of the Contest participants was carried out. A comparison of the illustrative material with the essays sent in Ukrainian was carried out. It has been proven that the texts of the contest work, namely the business cards written in the literary Ukrainian language, which indicates a sufficient mastery of the Ukrainian language as the state language and how, step by step, Ukrainian is taking possession of all the areas in Ukraine, even in the territories temporarily occupied by the aggressor, schoolchildren respect and preserve their native language. It was found that the signatures under the contest drawings and images on them synergistically interact with each other and strengthen the means of forming the semantic load and meaning of creative works for the formation of the patriotic consciousness and national identity of the citizens of the Ukrainian state. It is emphasised that the schoolchildren, when drawing Ukraine, state symbols, soldiers of the Armed Forces of Ukraine, and heroes of Ukraine, sincerely worry about the fate of the Ukrainian state.

Key words: Ukraine; Ukrainian studies; Ukrainian as a state language; national Ukrainian-language education; soldier of the Armed Forces of Ukraine; symbol, symbolism.

Постановка проблеми. Повномасштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року зумовило переосмислення понять і загальнолюдських цінностей українців. Внаслідок цього зазнали змін усі сфери суспільного життя. Як виявилось, найбільш вразлива – освітня ланка, яка ґрунтується на вихованні та навчанні зростаючого національно свідомого покоління «малих» українців. Російсько-українська війна – це історія, яка «пишеться» на сучасному етапі (тут і зараз). І сучасна учнівська молодь, без її на те згоди, стала очевидцем чи безпосереднім свідком бойових дій, які тривають на території України з 2014 року. Війна в режимі реального часу дає

повсякчас відповіді учням на ті питання, про які вони раніше читали у підручниках історії. У дітей, які є майбутнім нашої держави, мають бути сформовані моральні та демократичні цінності.

Проведення Конкурсу засвідчило те, що осмислення подій, які відбуваються у суспільстві загалом й серед учнівської молоді зокрема, дає науковцям можливість проаналізувати ці наративи та використовувати їх для патріотичного виховання й зміцнення національної ідентичності громадян. Актуальність проведення таких українознавчих заходів, як Міжнародний щорічний літературно-мистецький конкурс есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми:

«Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна» (далі – Конкурс), полягає в усвідомленні учнівською молоддю важливості боротьби за незалежність України. Теми «війни», «воїнів ЗСУ» образно розкриті у творчих конкурсних роботах, сприяють осмисленню поняття війни, жертвності та інших чеснот захисника нашої країни, які формують в уяві зростаючого покоління позитивний образ воїна Збройних сил України (далі – ЗСУ) як оборонця своєї Батьківщини в умовах повномасштабної російської агресії.

Джерельна база дослідження. Оскільки I Міжнародний щорічний літературно-мистецький конкурс есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна» відбувся вперше, сучасних наукових досліджень, спеціально присвячених його започаткуванню, підготовці, проведенню та підведенню підсумків, наразі немає. Конкурси подібного формату проводяться в НДІУ з 2007 року. Це конкурси серед учнівської молоді, студентів й вчителів Української держави та української діаспори.

Теоретико-методологічні й практичні аспекти проведення конкурсів як важливих українознавчих заходів розглядаються такими дослідниками: С. Бойко, О. Газізова, Я. Калакура, Л. Касьян, А. Кононенко, П. Кононенко, Т. Мінченко, А. Пономаренко, Т. Присяжна, Л. Сорочук, Т. Усатенко, О. Фесік, Ю. Фігурний та ін. Разом із тим зазначена проблема залишається актуальною й потребує подальших професійних студій.

Джерельною базою нашого дослідження є конкурсні роботи учнівської молоді, а саме малюнки, які були надіслані на I Міжнародний щорічний

літературно-мистецький конкурс есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна», нормативно-правова база.

Мета дослідження – здійснення українознавчого аналізу інтерпретації образу захисника України через народну і державну символіку у творчих роботах I Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна», через художнє бачення захисника України очима зростаючого покоління українців, які в майбутньому стануть повноправними громадянами Української держави. **Завдання** дослідження: охарактеризувати джерельну базу дослідження; проаналізувати нормативно-правову базу, що стала підґрунтям для проведення Конкурсу; зазначити головні завдання Конкурсу та його організаційного складу журі; здійснити системний аналіз кількісних і якісних показників конкурсних учнівських робіт у номінації «Малюнки»; оцінити творчі роботи конкурсантів за віковими категоріями, а саме серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів; провести типологізацію робіт за державною і традиційною народною символікою; підвести підсумки Конкурсу; обґрунтувати висновки дослідження.

Виклад основного матеріалу. В умовах неоголошеної гібридної російської агресії, яка розпочалася у лютому 2014 р., для України та українців нагальним стало питання стримування та протидії окупантам. Анексія Криму, початок бойових дій на Сході України актуалізували питання посилення патріотичного виховання, збереження національної

ідентичності та зміцнення державної мовної політики тощо, оскільки всі ці чинники сприяють перемозі українців та входженню Української держави до європейських та євроатлантичних структур.

З «метою дальшого розвитку в суспільстві національної свідомості, формування почуття патріотизму на засадах духовності та моральності, популяризації духовно-культурної спадщини українського народу, а також активізації взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань у питаннях національно-патріотичного виховання» від 18 травня 2019 року № 286/2019 було оприлюднено Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» [12]. Бо саме одним із важливих засобів громадянської освіти є національно-патріотичне виховання. Також у Стратегії національно-патріотичного виховання наголошено, що «утвердження поваги до державної мови, піднесення її престижу серед громадян є важливим аспектом формування й розвитку особистості та основою національно-патріотичного виховання» [12]. Виклики, які стоять перед Україною на сучасному етапі, вимагають вдосконалення системи національно-патріотичного виховання серед учнівської молоді.

«Усвідомлюючи, що українська мова є визначальним чинником і головною ознакою ідентичності української нації, яка історично сформувалася і протягом багатьох століть безперервно проживає на власній етнічній території, становить переважну більшість населення країни і дала офіційну назву державі, а також є базовим системотворним складником української громадянської нації»,

Верховна Рада України 25 квітня 2019 р. ухвалила Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [3], який набув чинності 16 липня 2019 р.

Від 17 липня 2019 р. Кабінет Міністрів України видав Розпорядження № 596-р «Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава». Мета цієї Стратегії – «утвердження української мови на всій території України в усіх сферах суспільного життя, яка забезпечує єднання українського суспільства та зміцнення його української ідентичності» [10]. Стратегічно важливою постає ціль володіння українською мовою населенням України та українцями, які проживають за її межами.

З початком повномасштабної війни російської федерації проти України та українців державні структури загалом та Міністерство освіти і науки України (далі – МОН) зокрема посилили заходи, спрямовані на актуалізацію національно-патріотичного виховання учнівської та студентської молоді Української держави.

Керівництвом МОН України підготовлено й оприлюднено Лист від 10.06.2022 № 1/6267-22 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України», в якому наголошено на тому, що в умовах повномасштабної російсько-української війни «національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги

до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України» [5].

Для посилення української національної самобутності та громадянської ідентичності Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) підготував та оприлюднив Постанову № 1322 від 15.12.2023 року «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках» [9].

Треба відзначити, що урядовці ґрунтовно і комплексно підійшли до осмислення цієї актуальної проблематики. Адже «одним із пріоритетів діяльності держави та суспільства є відповідь на виклики і загрози, які в сьогоdnішніх умовах здійснюють реальний вплив на формування національної свідомості. Утвердження української національної та громадянської ідентичності громадян є одним із основних елементів формування здатності держави протистояти внутрішнім і зовнішнім безпековим загрозам, а отже, набуває особливого значення для сфери національної безпеки і оборони» [9].

Враховуючи системну і комплексну державну політику, спрямовану на консолідацію української нації, збереження самобутності, поширення функціонування української мови у всі сфери суспільного життя та посилення національно-патріотичного виховання, директор НДІУ, доктор філософії, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки Василь Чернець видав

наказ від 29.09.2023 р. № 76 «Про проведення Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна», який започаткувала Ю. Шинкарик. У межах виконання теми НДР «Особливості сучасної державної мовної політики в східних і деокупованих територіях України» науковими співробітницями відділу української філології НДІУ Ю. Шинкарик та Н. Безсмертною проведено I Міжнародний щорічний літературно-мистецький конкурс есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна». Ця ініціатива була підтримана і односторонньо затверджена на засіданні вченої ради Інституту 28 грудня 2023 р.

Варто зазначити, що символічними стали дати проведення Конкурсу, адже було розпочато прийом робіт 1 жовтня 2023 р., у День захисників і захисниць України, який відзначається щорічно відповідно до Указу Президента України від 14.10.2014 р. № 806/2014 (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента від 28.07.2023 р. № 455/2023) [11], та завершено 6 грудня 2023 р., у День святителя Миколи Чудотворця і День Збройних сил України, який відзначається щорічно відповідно до Постанови Верховної Ради України № 3528-ХІІ від 19.10.1993 р. [6].

Міжнародний щорічний літературно-мистецький конкурс есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна» – це відкритий українознавчий захід, що проводиться з метою формування національної ідентичності, визначення ціннісних орієнтирів учнівської молоді. Він має на меті

привернення уваги українських дітей в Україні та за її межами до Збройних сил України, на долю яких випали найважчі випробування за всі часи історії незалежності. На сьогодні актуалізувалося завдання поширення серед школярів інформації про воїнів ЗСУ, які стоять на захисті національних інтересів, територіальної цілісності й недоторканності кордонів України. На сучасному етапі винятково важливим стало пропагування ідеї шанобливого та позитивного ставлення до Збройних сил України загалом та воїнів-захисників зокрема, які героїчно борються з російським агресором і відстоюють демократичний вибір українського народу, учнями 1–4, 5–8 та 9–11 класів у їхніх творчих роботах, підготовлених на українознавчих заходах.

Основними завданнями Конкурсу є: 1) формування активної громадянської позиції учнівської молоді; 2) усвідомлення національної ідентичності та патріотичного світогляду учнями 1–4, 5–8 та 9–11 класів; 3) поширення серед школярів образів сучасних українських героїв – воїнів ЗСУ, які боронять Україну від російського агресора; 4) виховання патріотичних почуттів та шанобливого ставлення до національних цінностей у зростаючого покоління; 5) розуміння й осмислення учнівською молоддю причетності і відповідальності за все, що відбувається в Україні; 6) посилення симпатії і вдячності тим, хто віддав життя за свободу держави і хто сьогодні виборює її на фронті; 7) виявлення і підтримка творчого та інтелектуального потенціалу серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів, які навчаються в закладах загальної середньої освіти України та за її межами.

Для організації I Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна» і визначення кращих робіт було сформовано конкурсну комісію (журі): голова Конкурсу – Чернець Василь Гнатович – директор Науково-дослідного інституту українознавства, доктор філософії, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, член Співки журналістів України; заступник голови Конкурсу – Васьків Микола Степанович – завідувач відділу української філології НДІУ, доктор філологічних наук, професор. Члени журі Конкурсу: Мовчан Павло Михайлович – український громадський діяч, журналіст і політик, поет, перекладач, сценарист, заслужений діяч мистецтв України, голова ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, член Центрального проводу УНП, шеф-редактор газети «Слово Просвіти», член Комітету Національної премії України імені Тараса Шевченка, член Співки письменників України, лауреат Державної премії України імені Т. Шевченка; Сиваш Ілона Олегівна – заступник директора НДІУ з міжнародних зв'язків та євроінтеграції, кандидат мистецтвознавства, член Співки дизайнерів України. До організаційного комітету Конкурсу увійшли наукові співробітніці відділу української філології НДІУ: Шинкарик Юліана Василівна та Безсмертна Наталія Сергіївна.

Фахове журі, яке було сформоване та затверджене організаторами Конкурсу, здійснило неупереджену оцінку творчих робіт (у цьому дослідженні розглянуто творчі роботи, які подані на Конкурс у номінації «Малюнки») і своїм рішенням визначило переможців Конкурсу.

Варто зазначити, що на Конкурс було надіслано 35 робіт з різних регіонів України та з-за її меж, а саме: з Волині, Київщини, Львівщини, Сумщини, Чернігівщини, Черкащини, Харківщини, Івано-Франківщини, Запоріжжя та ін. Хочемо наголосити, що деякі конкурсант-и після повномасштабного вторгнення росії в Україну змінили своє місце проживання: двоє з них, які проживали до повномасштабної агресії на Харківщині та Полтавщині, знайшли тимчасовий прихисток у Німеччині; одна з конкурсанток із Запорізької області стала внутрішньо переміщеною особою (ВПО) у Закарпатській області.

Для визначення переможців організаційний комітет Конкурсу прийняв рішення провести оцінювання творчих робіт учнів за класами: 1–4 (початкова школа), 5–8 (середня школа) та 9–11 (старша школа), підсумки якого було оформлено протоколом журі Конкурсу.

У номінації **1–4 класи** оцінено 13 робіт. Нагороди отримали: 1 місце – Балух Маріанна, 4 клас (55 балів); Демиденко Олександр, 1 клас (55 балів); Долженкова Ельвіра, 3 клас (55 балів); Жигарева Варвара, 3 клас (60 балів); Савенко Марія, 1 клас (55 балів); Турко Матвій, 4 клас (60 балів); 2 місце – Демиденко Лілія, 3 клас (53 бали); Жильцова Поліна, 3 клас (52 бали); Козіка Марія, 3 клас (53 бали); Ткачов Микита, 1 клас (50 балів); 3 місце – Білокобильська Кіра, 3 клас (48 балів); Долженков Станіслав, 1 клас (49 балів); Маяцький Тимур, 3 клас (47 балів).

У номінації **5–8 класи** – 18 робіт: 1 місце – Іванченко Діана, 5 клас (57 балів); Клименко Мирослава, 7 клас (60 балів); Матвієнко Артем, 7 клас (60 балів); Чабала Анна, 5 клас (58 балів); Чорнобай Євгенія, 7 клас (60 балів); 2 місце – Зуза

Діана, 6 клас (54 бали); Дем'янюк Максим, 8 клас (54 бали); Долинська Ангеліна, 6 клас (54 бали); Лисенко Анастасія, 8 клас (56 балів); Матвієнко Анна, 5 клас (55 балів); Пархоменко Богдан, 8 клас (56 балів); Янковенко Олександр, 5 клас (54 бали); 3 місце – Пекельник Каріна, 6 клас (53 бали); Гуменюк Ангеліна, 8 клас (52 бали); Загорулько Христина, 5 клас (53 бали).

У номінації **9–11 класи** – 4 роботи: 1 місце – Лихацька Марія, 10 клас (60 балів); Свіщова Надія, 9 клас (60 балів); Семикопова Яна, 11 клас (60 балів); Шкумат Маргарита, 10 клас (60 балів).

Здійснивши українознавчий аналіз робіт, нами зроблено спробу їх типологізації за певними критеріями.

Виявлено, що у творчих роботах учнівська молодь найбільше використовує державну та народну символіку, яка повною мірою розкриває особливості ментального світогляду зростаючого покоління Української держави.

У «Великому глумачному словнику сучасної української мови» наведено визначення таких термінів, як: «Символ – умовне позначення якогось предмета, поняття або явища; символізація – зображення, позначення чого-небудь за допомогою символів; символіка – умовне відображення подій, явищ, ідей і т. ін. за допомогою умовних знаків – символів; символічне значення, яке надається чому-небудь» [1, с. 1121]. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну змінилися образи і символи, які учнівська молодь зображує на малюнках, бо війна має величезний вплив на переживання, емоційний та психологічний стани зростаючого покоління. Школярі демонструють у творчих роботах своє ставлення до подій, що відбувалися

та відбуваються тут і зараз. «У мистецтві символ – це характеристика художнього образу з точки зору його осмислення, вираження ним якоїсь ідеї. Символу характерна невичерпна багатозначність його змісту» [2, с. 6]. Зважаючи на теми Конкурсу, здебільшого у творчих роботах зображено все те, що пов'язано з війною: захисники та захисниці України, військова техніка, амуніція, зброя, наслідки ворожої агресії тощо. Адже «зміст символічного образу є тим, що добре відоме в повсякденному житті. Проте в символах є і прихований, не виявлений специфічний додаток, який важко пояснити» [2, с. 10].

Найбільш задіяними у творчих роботах є державні символи України (Державний Прапор України, Державний Герб України – тризуб, Державний Гімн України), затверджені законодавством України, визначення та опис яких подано у ст. 20 Конституції України (254к/96- ВР) [4, с. 12]. На виконання законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» та рішення колегії МОН України від 17.08.2000 р. «з метою прищеплення учням поваги до державних символів України, виховання почуття громадянства, формування громадянської компетентності особистості в сучасному суспільстві, національної свідомості та патріотизму» Міністерство освіти і науки України видало наказ від 07.09.2000 р. «Про затвердження Рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України». Державний Прапор України має дві горизонтальні смуги синього та жовтого кольорів, де синій колір на прапорі символізує небо, а жовтий – пшеничне поле, що затверджено Постановою Верховної Ради України № 2067-ХІІ від 28.01.1992

«Про Державний Прапор України» [8]. 19 лютого 1992 р. Верховна Рада України своєю постановою «Про Державний Герб України» № 2137-ХІІ від 19.02.1992 р. затвердила Державний Герб незалежної України [7]. Ним став золотий тризуб на синьому щиті – знак Київської держави часів правління Володимира Великого, що символізує безперервність тривалого історичного розвитку українського народу.

З часу відновлення української державності, а саме з 1991 р., Державний Прапор України був довгий час офіційним атрибутом держави і не мав популярності серед пересічного населення. Лише з початком Помаранчевої революції 2004 р. й особливо Революції Гідності 2013–2014 рр. синьо-жовтий стяг набув популярності та визнання серед громадян України. На той час він конкурував з червоно-чорним прапором Організації Українських Націоналістів (революційна/бандерівська), яка сприймалася серед пасіонарної частини українців справжньою українською символікою. У 2014–2015 рр. українські воїни та добровольці використовували синьо-жовті та червоно-чорні стяги. З початком повномасштабного російського вторгнення синьо-жовта символіка загалом і Державний Прапор України зокрема стали домінантними барвами спротиву агресору. Ця важлива, на нашу думку, особливість знайшла відображення у творчих роботах Конкурсу. Серед великої кількості малюнків лише в одній роботі учасниці Конкурсу Свіщової Надії, учениці 9 класу, було поєднано червоно-чорний та синьо-жовтий кольори стягів.

З початком російсько-української війни стали популярними гасла: «Слава Україні! Героям слава!», «Слава ЗСУ!»,

«Україна понад усе!», «Все буде Україна!», «Україна переможе!», які супроводжують значну частину творчих робіт конкурсантів, що свідчить про національно-патріотичні цінності учнівської молоді.

На основі аналізу конкурсних робіт пропонуємо типологізацію малюнків, яка базується на таких критеріях: державні символи України, народна символіка, зображення захисників та захисниць України, образ Берегині (дівчини, жінки-матері), герої українського народу, дихотомія «війна – мир» (сутність війни і мирного життя), творчі роботи із авторським поясненням зображуваного.

За державними символами України:

У групі **1–4 класи** державні символи України, а саме прапор і герб, простежуються у творчих роботах таких учасників: Білокобильської Кіри (3 клас), Демиденко Лілії (3 клас), Демиденка Олександра «Моя магуся» (1 клас), Долженкова Станіслава «Незламний герой» (1 клас), Долженкової Ельвіри «Мій дідусь» (3 клас), Жигаревої Варвари (3 клас), Жильцової Поліни (3 клас), Маяцького Тимура «Воїн ЗСУ» (3 клас), Козіки Марії (3 клас), Ткачова Микити (1 клас), Турка Матвія (4 клас).

У групі **5–8 класи** державні символи України у свої творчих роботах зобразили такі учні: Долинська Ангеліна (6 клас), Лисенко Анастасія (8 клас), Зуза Діана (6 клас), Матвієнко Артем (7 клас), Пархоменко Богдан (8 клас), Чорнобай Євгенія (7 клас), Янковенко Олександр (5 клас), Гуменюк Ангеліна (8 клас), Пекельник Каріна (6 клас).

У групі **9–11 класи** державні символи України нами виявлено у малюнках Семикопової Яни (11 клас) та Свіщової Надії (9 клас).

За народною символікою:

У творчих роботах конкурсантів активно задіяні народні символи України. Визначено ті, які найчастіше зустрічаються у конкурсних роботах. Зокрема, калина, яка є символом «неперервності життя, роду українців, України; вічної любові; нескореності та стійкості; українського козацтва; єдності нації» [2, с. 326], соняшник, що є «символом рідної землі, світлої краси природи; вдячності» [2, с. 777] тощо. Пшениця, зерно символізують «багатство, родючість, добробут, ситність, своєчасність, наполегливість, гуртування, спадкоємність поколінь» [2, с. 289]. Дуб – це символ «гордості, сили, довговічності, здоров'я; дужого, гарного парубка» [2, с. 238]. Це один із найдавніших символів українського народу, що символізує також незламність, могутність та довголіття роду. Голуб виступає як «провісник миру і спокою» [2, с. 186]. Вишитий рушник символізує «злагоду, любов, красу, прощання; захист від злих сил» [2, с. 707]. Символіка вишитих рушників прихована століттями і зумовлена «кольором, функціями в житті людини» [2, с. 707]. Вишитий рушник в Україні має особливе значення. Він є головним оберегом української родини, що передається з покоління в покоління. Бджола вважається символом «безсмертя, чистоти душі, працьовитості, невтомності» [2, с. 48–49].

Варто відзначити, що в часи воєн образ калини перетворився на символ боротьби за національну незалежність, визволення від поневолювачів. Саме тому стрілецька пісня «Ой у лузі червона калина» з початку повномасштабної агресії росії проти України стала символом єднання і незламності українського народу.

У групі **1–4 класи** Білокобильська Кіра, учениця 3 класу, на своєму малюнку під назвою «Слава ЗСУ!» зобразила три кущі калини, один із яких похилився, дуб, а біля нього – воїна ЗСУ; Ткачов Микита, учень 1 класу, у своїй творчій роботі намалював калину, соняшники і колосок пшениці біля синьо-жовтого серця із підписами «За те, що нашу Україну Ви бережете у ці часи, низький уклін вам, дорогі Захисники!», «СЛАВА УКРАЇНІ!»; Турко Матвій, учень 4 класу, на своєму малюнку зобразив кущ калини, який росте біля блокпосту за протитанковим «їжаком».

У групі **5–8 класи** народні символи України, а саме калину, голуба, зобразили у свої роботах Пекельник Каріна, учениця 6 класу, яка намалювала калину біля карти України; Матвієнко Артем, учень 7 класу, зобразив голуба, який мужньо тримає прапор України у дзьобі.

У групі **9–11 класи** у більшості робіт учні використали вишитий рушник як символ оберегу кожного українця і кожної українки. Семікопова Яна, учениця 11 класу, зобразила вишитий рушник на грудях військових, який об'єднує в одне ціле захисника та захисницю України; Свіцова Надія, учениця 9 класу, намалювала військового, який стоїть на захисті Батьківщини, і бджоляра на пасіці у соняшниковому полі.

Захисники та захисниці України:

У групі **1–4 класи** образи захисників та захисниць України зображено у творчих роботах учнів: Демиденко Лілії, учениці 3 класу; Демиденка Олександра, учня 1 класу, під назвою «Моя матуся»; Долженкова Станіслава, учня 1 класу, «Незламний герой»; Долженкової Ельвіри, учениці 3 класу, «Мій дідусь»; Жильцової Поліни, учениці 3 класу, яка на

фоні Державного Прапора України зобразила воїна ЗСУ і гасло «Слава ЗСУ!», надавши роботі національно-патріотичних сенсів. Маяцький Тимур, учень 3 класу, у роботі під назвою «Воїн ЗСУ» намалював захисника України. Символічним є те, що в одній руці у воїна прапор України, а в другій – сучасна протитанкова зброя (джавелін), що свідчить про віру учня у перемогу України над російським агресором. Козіка Марія, учениця 3 класу, зобразила захисницю України зі зброєю у руках обабіч танка на фоні Державного Прапора та Герба України. Турко Матвій, учень 4 класу, у своїй творчій роботі зобразив воїна ЗСУ із крилами за спиною (янгол-охоронець) та зі зброєю у руках на фоні блокпоста, де майорить український стяг. Мотиваційні гасла «Вір у ЗСУ!», «Все буде Україна!» стали лейтмотивом цієї конкурсної роботи. Савенко Марія, учениця 1 класу, зобразила відчайдушного захисника України з позивним «Ворон», Балух Маріана, учениця 4 класу, намалювала українського військового, який виносить на руках дитину, прикриваючи її, на фоні військових вертольотів і танка. Жигарева Варвара, учениця 3 класу, зобразила воїна ЗСУ з пензлем у руках, який на фоні карти України, забарвленої кольорами Державного Прапора України, зафарбовує сіру зону (тимчасово окуповані території України) у синьо-жовті барви. Ємність із фарбою учениця підписує лаконічно і символічно: «Мир».

У групі **5–8 класи** Гуменюк Ангеліна, учениця 8 класу, зобразила захисника, який є воїном неба – українським військовим пілотом. Дем'янюк Максим, учень 8 класу, змалював образи засновника полку «Азов» – Андрія Білецького – та героя визвольних змагань

полковника Євгена Коновальця. Поряд зображені воїни полку «Азов», які звільняли Маріуполь у 2014 році. Нами визначено, що змальовані образи символізують єдність українського народу у боротьбі за незалежність Української держави. Командири полку «Азов» у період повномасштабної війни росії проти України стали символами незламності та нескореності у боротьбі за перемогу України. Можемо стверджувати, що історія циклічна. Долинська Ангеліна, учениця 6 класу, воїна-захисника бачить по-своєму: добрим, милосердним, зобразивши його в обіймах пухнастого друга – kota. Зуза Діана, учениця 6 класу, показує захисника та захисницю зі зброєю в руках на фоні синьо-жовтого стяга і голуба. Дві синьо-жовті хмари несуть гасло «Україна переможе!». Символічним є зображення чоловіка і жінки, які стоять пліч-о-пліч у боротьбі за перемогу Української держави над окупантом, що доводить, що на війні всі рівні, війна не має статі. Пархоменко Богдан, учень 8 класу, використав техніку штрихування простим олівцем, зобразивши захисників на тлі розфарбованого Державного Прапора України. Пекельник Каріна, учениця 6 класу, також уособлює воїна ЗСУ з Україною, змальовуючи їх на фоні карти Української держави та синьо-жовтого прапора. Чабала Анна, учениця 5 класу, зобразила постать воїна, який стоїть на одному коліні, тримаючи за руки дівчину на фоні синьо-жовтих барв. Чорнобай Євгенія, учениця 7 класу, намалювала воїна ЗСУ зі зброєю в руках, за спиною якого майорить прапор Української держави. Янковенко Олександр, учень 5 класу, зобразив на малюнку захисника України, який стоїть біля козака на фоні карти і герба України, додавши

символічно-переможне гасло «Слава Україні!». Лисенко Анастасія, учениця 8 класу, зобразила захисника України з крилами за спиною та збіркою віршів «З Україною у серці», передавши святковий настрій новорічних свят. Воїн – янгол-охоронець символізує вічне життя, обєрігає українські родини, які не з власної волі стали свідками або учасниками бойових дій. Клименко Мирослава, учениця 7 класу, у своїй творчій роботі «Мелодія війни» показує воїна ЗСУ, який грає на скрипці на фоні зруйнованих війною будинків, що символізує втрачене життя, а полум'я у зруйнованому будинку свідчить про те, що війна триває.

Група 9–11 класи: Свіцова Надія, учениця 9 класу, у творчій роботі зобразила воїна ЗСУ в час довоєнного мирного життя і паралельно війни, коли летять військові літаки на бойові завдання. Семікопова Яна, учениця 11 класу, показує захисника та захисницю України, які об'єднані вишитим рушником як єдине ціле, що символізує єдність українського народу у боротьбі проти агресора. Слід наголосити, що конкурсантка поєднала у своїй творчій роботі державний і народний символи України.

Образ Березині (дівчини, жінки-матері) символізує «захисницю людей від усякого зла. Відгомін про неї знаходимо у словах «обєрігати», «обєреги» [2, с. 896].

У групі **5–8 класи** образ Березині (дівчини, жінки-матері) змальований у творчій роботі Пекельник Каріни, учениці 6 класу, під назвою «ЗСУ – опора України», де зображена дівчина-українка у національному строї, незважаючи на війну. Вона символізує, що Україна соборна, єдина і незалежна.

У групах **1–4 класи** та **9–11 класи**

образ Березині не відтворено.

Герої українського народу (козаки)

У групі 5–8 класи героїв українського народу, зокрема козаків, зображено у творчих роботах кількох конкурсантів: Матвієнко Анна, учениця 5 класу, «На варті віків»; Іванченко Діана, учениця 5 класу, «А ми нашу славу Україну розвеселимо!»; Янковенко Олександр, учень 5 класу, зобразив козака у вишиванці, який тримає прапор України. Конкурсант акцентує увагу на підписах, а саме гаслах «Слава Україні!», та перелічує області та міста України («За Київ!», «За Крим!», «За Херсон!», «За Луганськ!», «За Миколаїв!», «За Одесу!», «За Тернопіль!», «За Луцьк!», «За Донецьку!», «За Харківську!», «За Запорізьку!», «За Львівську!», «За Чернівецьку!» тощо). Загорулько Христина, учениця 5 класу, у роботі «Спадок славних дідів» зображує козака, який тримає козацьку шаблю, передаючи її сучасному захиснику – воїну ЗСУ.

У групі 9–11 класи на особливу увагу заслуговує творча робота під назвою «Янгол-охоронець у військовому спорядженні» Сергійчук Анастасії, учениці 11 класу, в якій авторка наголошує: «Це вільне есе, в якому зображені сучасні події, що розпочалися 24 лютого 2022 року. Есе містить пояснення, хто ж такі герої нашого часу, що рятують мільйони життів громадян. Перша робота (ілюстрація) виконана такими матеріалами, як: простий олівець, масляними олівцями (віск), кольорові олівці, крейда. Сама назва моєї теми зображує героїв України, довго думаючи, я не знала, що намалювати. Я зупинилась на думці, що хочу зобразити образ вільного козака... Воїни ЗСУ – це нові герої нашого часу, рятувальники, які рятують людей із різних страшних ситуацій, виводять людей

з-під обстрілів і ризикують своїм життям заради нашого майбутнього і майбутнього нашої Батьківщини. Це ті самі козаки, що борються за свободу, щоб ні від кого не залежати і не бути під чийсь натиском. ЗСУ – Збройні сили України – для когось батько, син, брат, коханий чоловік і, можливо, навіть і дідусь. Але ми повинні не забувати, що на службі не тільки чоловіки, а і жінки. А для усього українського народу – це янголи, які оберегають наш міцний сон. Двадцять четвертого лютого в нашій державі відбулася страшна подія. Країна, яка звала себе братом України, повномасштабно почала наступати. Першими кинулися найхоробріші чоловіки, які тримали ворога біля кордонів. Ви запитаете, чи страшно було сміливцям? – Так, страшно, вони втратили своє життя, щоб затримати ворога, щоб врятувати моє і ваше життя. Через деякий час на фронт почали йти молоді парубки вісімнадцяти та дев'ятнадцяти років, яке горе для сім'ї, коли їх воїна (захисника) привозять додому вже на щиті, той, який втратив можливість дихати із-за клятих москалів. Саме ця країна, з якою ми воюємо, кричала, що ми брати і ніколи більш не будемо воювати. Ніякого так званого «братерства» в нас не було і не буде, український народ не дозволить і не буде допускати того, хто звав себе братом на свої кордони. Невже нашим народом і справді керує ось ця безжальна ненависть до тієї клятої країни? – І я сміло можу промовити: «Так-так! і ще раз так». Ми виключаємо всю російську культуру (москальську), в нас є чудові хлопці на фронті, які відправляють відео, де вони співають милозвучний гімн України, відомі українські пісні, як «Червона рута» та інші. Майже весь світ стає ворогом росії. Чи зможеш

ти тепер стати сильнішою країною в світі? Чи зможеш ти подолати всіх нас? Чи злякаєшся і підпишеш перемир'я? Тільки після так званого «перемир'я» з тобою жодна країна не захоче мати справу. А саме Україна, скільки хлопців загинуло і скільки гинуть ще, скількох ще не знайшли і безвісти зникло, а ще живі хлопці, які не сплющують очей і б'ються до останнього подиху. Для мене – це янголи, які завжди стоять поруч зі мною, готові захистити мене і всю Україну від будь-яких небезпек. Ці янголи – наші воїни, чоловіки, сини, брати, дідусі, дочки, матері та сестри. Вони пройшли тяжку військову підготовку, навчались володіти зброєю з нуля та виконувати різноманітні завдання. Вони мають сильний дух і непохитну волю, вони ризикують своїм життям, щоб захистити свою неньку та її синів і дочок. Вони надають віри в себе, можливість показати себе і розвиватися. Воїни – це наша надія, опора, щит, який не зламається. ЗСУ – це велика честь. Я завжди пишаюся їх відвагою, силою і самовідданістю. Саме вони навчили мене цінувати свободу, мир і справедливість. ЗСУ навчили мене бути сильною і вірити в себе. Ми завжди будемо підтримувати вас, захисників, будемо поруч і вдячні за вашу жертвовну службу. Ви – наша надія, захисники нашого міцного сну. Воїни, що борються за наше з вами життя, – янголи, які за ціну власного життя рятують сотні, тисячі і мільйони інших життів». На нашу думку, есей свідчить про незламність українського духу, формування у зростаючого покоління патріотичних почуттів, віри в Збройні сили України.

У групі **1–4 класи** образи козаків як героїв українського народу нами не виявлені.

Дихотомія «війна – мир» (сутність війни і мирного життя). Учнівські роботи в стилі до і після, тобто на яких зображено життя в Україні до повномасштабної війни та після.

У групі **5–8 класи** до таких ми віднесли роботу учня 7 класу Матвієнка Артема під назвою «Ці руки виборюють мир», де зображено руки захисника України, які оберігають всередині зображуваного мирне життя, а навколо рук показано ворожі літаки, ракети, які знищують громадян та інфраструктуру Української держави. Учень змальовує полум'я на зруйнованому будинку, яке символізує усю глибину трагедії російської агресії. Зображені руки захисника України є наче обмежувальною лінією між мирним життям і війною.

У групі **9–11 класи** до таких конкурсних робіт належать: малюнок Лихацької Марії, учениці 10 класу, під назвою «Образ воїна», де зображено юнака, який безтурботно проводив час, граючи у комп'ютерні ігри. Але його життя докорінно змінилося після 24.02.2022 р., коли він пішов служити у ЗСУ. Виявлено, що зображений у роботі воїн ЗСУ зумів використати свої навички, набуті у мирному житті, керуючи літальними апаратами на фронті; робота Шкумат Маргарити, учениці 10 класу, де змальовано українську жінку до 24.02.2022 р. і після: до 24 лютого 2022 р. – у національному строї на фоні синьо-жовтого прапора, квітучої землі і мирного неба, після повномасштабного вторгнення – у військовій формі на фоні ракет і полум'я; робота Свіщової Надії, учениці 9 класу, показує мирне життя до війни (пасіка, пасічник, бджоли, соняшники) та життя під час російсько-української війни (воїн ЗСУ, військові літаки).

У групі 1–4 класи дихотомії як сутності війни і мирного життя не виявлено.

Творчі роботи з авторським поясненням зображуваного

У групі 1–4 класи Білокобильська Кіра, учениця 3 класу, виконала роботу під назвою «Мужній воїн ЗСУ»; Жильцова Поліна, учениця 3 класу, – «Слава ЗСУ!»; Козіка Марія, учениця 3 класу, – «Слава воїнам ЗСУ!», які мають візитівки до своїх малюнків.

У групі 5–8 класи творча робота Клименко Мирослави, учениці 7 класу, має назву «Мелодія війни» та пояснення, що прототипом головного героя малюнка став запорізький актор, скрипаль Михайло Савицький, який з перших днів війни пішов захищати українську землю.

У групі 9–11 класи конкурсна робота Сергійчук Анастасії, учениці 11 класу, яка називається «Вільний козак», містить авторське пояснення зображуваного.

Аналізуючи творчі роботи учнівської молоді за класами, визначено, що у роботах учнівської молоді 1–4 класів зображено державні та народні символи, образи захисника та захисниці України. У конкурсних роботах учнів 5–8 класів виявлені усі зазначені символи і образи за визначеною нами типологізацією. У роботах учнів 9–11 класів визначено, що конкурсанти використали усі визначені нами образи, окрім Берегині.

Переможці Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна» у номінації «Малюнки» були нагороджені 32 дипломами і цінними подарунками (Бібліотека книг про Україну з автографами

воїнів, оприлюднення найкращих робіт Конкурсу на сайті НДІУ та у журналі «Українознавство»). За підсумками Конкурсу у приміщенні НДІУ відкрито виставку надісланих оригіналів творчих робіт учнівської молоді з різних кутчків України.

Висновки. У дослідженні проаналізовано підготовку, проведення та підсумки Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1–4, 5–8 та 9–11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна»; досліджено нормативно-правову базу, що стала підґрунтям для проведення Конкурсу; охарактеризовано джерельну базу дослідження; зазначено головні завдання Конкурсу та його організаційного складу журі; здійснено системний аналіз кількісних і якісних показників конкурсних учнівських творчих робіт у номінації «Малюнки»; оцінено творчі роботи учасників Конкурсу за класами (1–4, 5–8, 9–11) і визначено переможців Конкурсу.

Проведено типологізацію робіт за державною і народною символікою; здійснено українознавчий аналіз інтерпретації образу захисника України через державну та народну символіку у творчих роботах учасників Конкурсу; проведено зіставлення ілюстративного матеріалу з надісланими українською мовою есеями конкурсних робіт учнів; зазначено, що тексти конкурсних робіт, а саме візитівки (підписи, легенди тощо), написані українською літературною мовою, що свідчить про достатній рівень володіння українською мовою як державною, показує, як крок за кроком українська опановує всі терени України, навіть тимчасово окуповані території, де учні шанують і зберігають рідну мову; виявлено,

що підписи під конкурсними малюнками та зображеннями на них синергетично взаємодіють між собою, посилюють засоби формування смислового навантаження й значення творчих робіт для формування патріотичної свідомості та національної ідентичності громадян

Української держави. Наголошено, що, малюючи державну символіку України, воїнів ЗСУ (захисників і захисниць Батьківщини) та героїв України, учні щиросердечно вболівають за долю Української держави, мріють про закінчення війни і перемогу своєї Батьківщини.

**ТАБЛИЦЯ ПРИЗЕРІВ МІЖНАРОДНОГО ЩОРІЧНОГО
ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО КОНКУРСУ ЕСЕ СЕРЕД УЧНІВ 1–4, 5–8
ТА 9–11 КЛАСІВ НА ТЕМИ: «ВОЇН ЗСУ. ХТО ВІН?», «ОБРАЗ СУЧАСНОГО
УКРАЇНСЬКОГО ВОЇНА»: НОМІНАЦІЯ «МАЛЮНКИ»**

Учні 1–4 класів:

I місце

Прізвище та ім'я конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	Інше	Бали
Балух Маріанна	4	Прилбиський ЗЗСО I-III ступенів імені Митрополита Андрія Шептицького Яворівського району Львівської області	<i>Оригінал</i>	55
Демиденко Олександр	1	Роздольська гімназія Наталинської сільської ради Красноградського району Харківської області	«Моя матуся»	55
Долженкова Ельвіра	3	Роздольська гімназія Наталинської сільської ради Красноградського району Харківської області	«Мій дідусь»	55
Жигарева Варвара	3	Остерський ліцей № 2 Остерської міської ради Чернігівської області	<i>Оригінал</i>	60
Савенко Марія	1	Остерський ліцей № 2 Остерської міської ради Чернігівської області	<i>Оригінал</i>	55
Турко Матвій	4	Залісочівська гімназія Олицької селищної ради Луцького району Волинської області		60

II місце

Прізвище та ім'я конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	Інше	Бали
Демиденко Лілія	3	Роздольська гімназія Наталинської сільської ради Красноградського району Харківської області		53
Жильцова Поліна	3	Лебединський ЗЗСО I-III ступенів № 5 Сумської області		52
Козіка Марія	3	Лебединський ЗЗСО I-III ступенів № 5 Сумської області		53
Ткачов Микита	1	Комунальний заклад «Харківський ліцей № 126 Харківської міської ради» КП: Німеччина		50

III місце

Прізвище та ім'я конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	Інше	Бали
Білокобильська Кіра	3	Лебединський ЗЗСО I-III ступенів № 5 Сумської області		48
Долженков Станіслав	1	Роздольська гімназія Наталинської сільської ради Красноградського району Харківської області	«Незламний герой»	49
Маяцький Тимур	3	Опорний заклад освіти «Немішаївський ліцей № 2» Немішаївської селищної ради Бучанського району Київської області		47

Учні 5–8 класів:

I місце

Прізвище та ім'я конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	Інше	Бали
Іванченко Діана	5	Роздольська гімназія Наталинської сільської ради Красноградського району Харківської області	«А ми нашу славу Україну розвеселимо!»	57
Клименко Мирослава	7	Комунальний заклад «Гладківщинська гімназія Піщанської сільської ради Золотоніського району Черкаської області»	Оригінал «Мелодія війни»	60
Матвієнко Артем	7	Остерський ліцей № 2 Остерської міської ради Чернігівської області	Оригінал «Ці руки виборюють мир»	60
Чабала Анна	5	Васильківська ЗОШ № 1 Васильківської міської ради Київської області		58
Чорнобай Євгенія	7	Іванківський ліцей № 2 Іванківської селищної ради Київської області	Оригінал	60

II місце

Прізвище та ім'я конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	Інше	Бали
Зуза Діана	6	Хухрянський ліцей (опорний заклад освіти) Чернечинської сільської ради Охтирського району Сумської області	2 малюнки: «Слава Україні», «Україна переможе»	54
Дем'янюк Максим	8	Коломийський ліцей № 8 Коломийської міської ради Івано-Франківської області	«Азов»	54
Долинська Ангеліна	6	Коломийський ліцей № 8 Коломийської міської ради Івано-Франківської області		54

Лисенко Анастасія	8	Запорізька гімназія № 62 Запорізької міської ради Дніпровського району Запорізької області	«Образ сучасного українського воїна. Поєднані свободою»	56
Матвієнко Анна	5	Красноградський навчально-виховний комплекс (заклад загальної середньої освіти I-III ступенів – заклад дошкільної освіти) № 3 Красноградської районної ради Харківської області	2 малюнки: «На варті віків», «Любов к Отчизні»	55
Пархоменко Богдан	8	Іванківський ліцей № 2 Іванківської селищної ради Київської області	<i>Оригінал</i>	56
Янковенко Олександр	5	Цибулівський ліцей Монастирищенської міської ради Уманського району Черкаської області	2 малюнки	54

III місце

Прізвище та ім'я конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	Інше	Бали
Пекельник Каріна	6	Остерський ліцей № 2 Остерської міської ради Чернігівської області	<i>Оригінал</i> «ЗСУ – опора України»	53
Гуменюк Ангеліна	8	Комунальний заклад «Зеленівська ЗОШ I-III ступенів природничо-математичного напрямку» Софіївської сільської ради Бердянського району Запорізької області ВПО: Україна, Закарпатська область, Хустський район, с. Шаян	«Наш герой Перелигін Євген»	52
Загорулько Христина	5	Роздольська гімназія Наталинської сільської ради Красноградського району Харківської області	«Спадок славних дідів»	53

Учні 9–11 класів:

I місце

Прізвище та ім'я конкурсанта	Клас	Назва закладу освіти	Інше	Бали
Лихацька Марія	10	Лохвицька ЗОШ I-III ступенів № 2 Лохвицької міської ради Полтавської області КП: Німеччина (Хемніц)	«Образ воїна»	60
Свіцова Надія	9	Інгульський ліцей Устинівської селищної ради Кіровоградської області	<i>Оригінал</i>	60
Семикопова Яна	11	Іванківський ЦДЮТ на базі Іванківського ліцею № 2 Іванківської селищної ради Київської області	<i>Оригінал</i>	60
Шкумат Маргарита	10	Остерський ліцей № 2 Остерської міської ради Чернігівської області	<i>Оригінал</i>	60

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.

2. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. 5-те вид. Корсунь-Шевченківський: ФОП Гавришенко В. М., 2015. 912 с.

3. Закон України № 2704-VIII від 25.04.2019 р. «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

4. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (Станом від 25 травня 2006 року – із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року № 222-IV). Офіційне видання. Київ, 2006. 105 с.

5. Лист МОН від 10.06.2022 р. № 1/6267-22 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України». URL: https://drive.google.com/file/d/1HvuZxzpuZyaiyJjxE_88rbZDT8J8RbdP/view?usp=sharing

6. Постанова Верховної Ради України № 3528-XII від 19 жовтня 1993 р. «Про День Збройних сил України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-12#Text>

7. Постанова Верховної Ради України «Про Державний герб України» № 2137-XII від 19.02.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-12#Text>

8. Постанова Верховної Ради України «Про Державний прапор» № 2067-XII від 28.01.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2067-12#Text>

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322 «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-п/conv#Text>

10. Розпорядження Кабінету Міністрів

України від 17.06.2019 р. № 596-р «Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року “Сильна мова – успішна держава”». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80#Text>

11. Указ Президента України № 806/2014 від 14 жовтня 2014 р. зі змінами, внесеними згідно з Указом Президента України № 455/2023 від 28 липня 2023 р., «Про День захисників і захисниць України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/455/2023#Text>

12. Указ Президента України від 18 травня 2019 р. № 286/2019 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>

REFERENCES

1. BUSEL, V., comp. (2004). *Big Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language*. Kyiv, Irpin: Publishing and Trade Company “Perun”, 1440 p. [in Ukr.]

2. KOTSURA, V., POTAPENKO, O., KUIBIDA, V. (2015). *Encyclopaedic Dictionary of Cultural Symbols of Ukraine*. 5th ed. Korsun-Shevchenkivskiy: PE Gavrishenko V. M., 912 p. [in Ukr.]

3. *Law of Ukraine № 2704-VIII of April 25, 2019 “On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as a State Language”*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> [in Ukr.]

4. *Constitution of Ukraine. Adopted at the Fifth Session of the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996 (As of May 25, 2006 – with Changes and Additions Introduced by the Law of Ukraine dated December 8, 2004 № 222-IV)*. Official publication. Kyiv, 105 p. [in Ukr.]

5. *Letter of the Ministry of Education and Culture dated June 10, 2022 No. 1/6267-22 “On Some Issues of National-Patriotic Education in Educational Institutions of Ukraine”*. [online] Available at: https://drive.google.com/file/d/1HvuZxzpuZyaiyJjxE_88rbZDT8J8RbdP/view?usp=sharing [in Ukr.]

6. *Resolution of the Verkhovna Rada of*

Ukraine № 3528-XII of October 19, 1993 “Day of the Armed Forces of Ukraine”. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-12#Text> [in Ukr.]

7. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine “On the State Coat of Arms of Ukraine” № 2137-XII dated February 19, 1992. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-12#Text> [in Ukr.]

8. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine “On the State Flag” No. 2067-XI dated January 28, 1992. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2067-12#Text> [in Ukr.]

9. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 15, 2023 No. 1322 “On the Approval of the Strategy for the Affirmation of Ukrainian National and Civic Identity for the Period until 2030 and the Approval of the Operational Plan of Measures for its Implementation in 2023-2025”. [online] Available at:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-п/conv#Text> [in Ukr.]

10. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 17.06. 2019 № 596-p “On the Approval of the Strategy for the Popularization of the Ukrainian Language until 2030 “A Strong Language - a Successful State”. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80#Text> [in Ukr.]

11. Decree of the President of Ukraine № 806/2014 of October 14, 2014, as Amended Pursuant to Decree of the President of Ukraine № 455/2023 of July 28, 2023, “Day of Defenders of Ukraine”. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/455/2023#Text> [in Ukr.]

12. Decree of the President of Ukraine dated May 18, 2019 № 286/2019 “On the Strategy of National Patriotic Education”. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> [in Ukr.]

Повномасштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року зумовило переосмислення понять і загальнолюдських цінностей українців. Внаслідок цього зазнали змін усі сфери суспільного життя. Як виявилось, найбільш вразлива - освітня ланка, яка ґрунтується на вихованні та навчанні зростаючого національно свідомого покоління «малих» українців. Російсько-українська війна - це історія, яка «пишеться» на сучасному етапі (тут і зараз). І сучасна учнівська молодь, без її на те згоди, стала очевидцем чи безпосереднім свідком бойових дій, які тривають на території України з 2014 року. Війна в режимі реального часу дає повсякчас відповіді учням на ті питання, про які вони раніше читали у підручниках історії. У дітей, які є майбутнім нашої держави, мають бути сформовані моральні та демократичні цінності.